เกษตรกรรมใน 20 ปีข้างหน้า

รอยล จิตรดอน[1,2]

หากมองภาพเกษตรกรรมในอนาคต 20 ปีข้างหน้าก็จะมีสองภาพที่จะเป็นไปตามเงื่อนไขสำคัญอยู่ 2 เรื่องใหญ่ๆ คือ 1. ปริมาณน้ำต้นทุนและปริมาณความต้องการใช้น้ำและ 2. ความเสี่ยงจากภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากและความเสี่ยงจากการผลิตที่ไม่หลากหลายและเกินความต้องการอย่างมาก ภาพสองภาพที่จะเกิดใน 20 ปีข้างหน้ามี 1. ภาพการเกษตรประมาณ 150 ล้านไร่และป่าอนุรักษ์ร้อยละ 32 ของพื้นที่ประเทศไทยกับ 2. ภาพการเกษตรลดลงเหลือประมาณ 80 ล้านไร่และพื้นที่สีเขียวเป็นร้อยละ 55 ที่ประกอบด้วยป่าอนุรักษ์ร้อยละ 32 และป่าชุมชนป่าเศรษฐกิจอีกร้อยละ 23 คือประมาณ 70 ล้านไร่ ทั้งสองภาพนี้การเกษตรได้นำทั้งการจัดการสมัยใหม่ เครื่องจักรกลการเกษตรมาใช้แล้วทั้งสองภาพ

ภาพที่ 1 การเกษตรประมาณ 150 ล้านไร่ฯ

ภาพที่ 2 การเกษตรลดลงเหลือประมาณ 80 ล้านไร่ฯ

ภาพแรกสิ่งที่ตามมา คือ การเกษตรหากจะมั่นคงจำเป็นต้องหาน้ำต้นทุนเพิ่ม จากเดิมที่มีแหล่งกักเก็บอยู่ 8 หมื่นกว่าล้านลูกบาศก์เมตร แต่มีน้ำไหลเข้าประมาณ 4 ถึง 5 หมื่นล้านลูกบาศก์เมตรและปริมาณนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มจาก 40 ล้านคนเป็นประมาณ 100 กว่าล้านคน ทำให้มีปริมาณน้ำต้นทุนที่ต้องจัดการประมาณ 160,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ปริมาณมากขนาดนี้ไม่น่าจะบริหารจัดการได้

ความเสี่ยงเรื่องภูมิอากาศแต่เดิมฝนในประเทศไทยแปรปรวนไม่เกินร้อยละ 9 ในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมาเปลี่ยนมาเป็นร้อยละ 25 และสร้างความเสียหายสูงสุดในปี 2554 ถึง 1.4 ล้านล้านบาท รวมถึงความเสี่ยงเรื่องผลผลิตที่ไม่หลากหลายและเกินกว่าความต้องการอย่างมากสูงขึ้นโดยตลอด

[1] นายกสภาสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

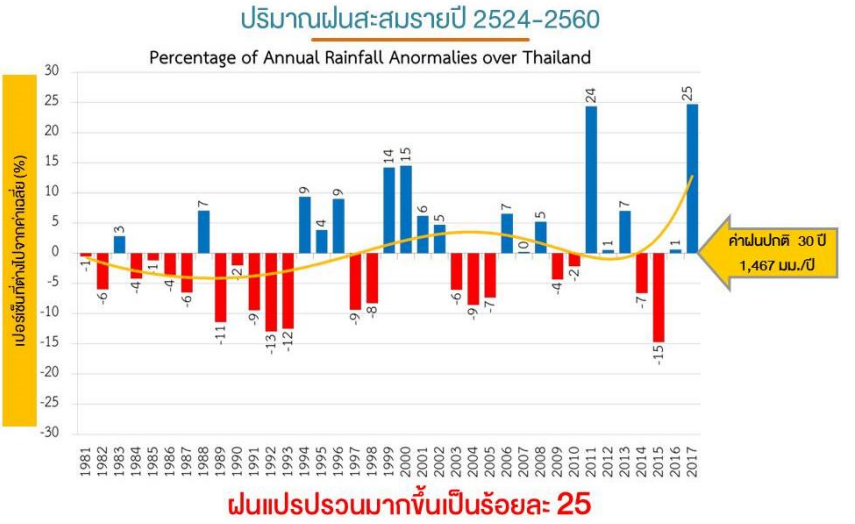

ภาพที่ 3 ปริมาณฝนสะสมรายปี 2524 - 2560

ภาพสองพื้นที่สีเขียวหากเพิ่มได้ 70 ล้านไร่สำเร็จ สิ่งที่จะเกิดตามมาคือลดการใช้น้ำภาคการเกษตรประมาณ 7 หมื่นล้านลูกบาศก์เมตรและพื้นที่นี้จะคายน้ำออกมาประมาณ 700 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ต่อปี พื้นที่สีเขียวนอกจากจะลดการใช้น้ำยังจะคายน้ำเป็นน้ำต้นทุนเพิ่มให้อีกเกือบ 5 หมื่นล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนนี้จะเพิ่มน้ำต้นทุนให้กับประเทศทำให้ประเทศมีน้ำต้นทุนที่บริหารจัดการได้กว่า 1 แสนล้านลูกบาศก์เมตร สถานการณ์น้ำมั่นคง

หากมองบริหารความเสี่ยง ผลจากพื้นที่สีเขียวที่เพิ่มขึ้นจะช่วยให้อุณหภูมิในพื้นที่มีเสถียรภาพ ผลผลิตที่ได้จากป่าชุมชนและป่าเศรษฐกิจจะสร้างความหลากหลายและมูลค่าในระดับเดียวกันกับพื้นที่สวน ไร่ นาและลดความเสี่ยงด้านราคาผลผลิต

พื้นที่ตัวอย่างความสำเร็จทั้งป่าชุมชนและวนเกษตรปัจจุบันมีอยู่มาก เช่น พื้นที่ต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงรายกว่า 3 แสนไร่ พื้นที่อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ห้วยปลาหลด จังหวัดตาก พื้นที่นาบง ดงผาปูน ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน พื้นที่ปากชวด ตำบลพะแสง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

ภาพที่ 4 พื้นที่ต้นน้ำแม่ลาว จ.เชียงราย

ภาพที่ 5 บ้านห้วยปลาหลด จ.ตาก

ภาพทั้งสองภาพนี้เห็นชัดเจนว่าเกษตรกรรมประเทศไทยจำเป็นต้องมุ่งไปที่ภาพสอง เพิ่มพื้นที่สีเขียวป่าชุมชน ป่าเศรษฐกิจ 70 ล้านไร่ จะสำเร็จได้จำเป็นต้องดำเนินการ 3 เรื่องใหญ่ๆ ตามนี้

เรื่องแรก กำหนดเป้าหมายผลผลิตเกษตรจากพื้นที่ป่าชุมชนและพื้นที่ป่าเศรษฐกิจในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและในแผนยุทธศาสตร์ชาติให้ชัดเจน

เรื่องที่สอง ติดตามประเมินพื้นที่ป่าชุมชนและป่าเศรษฐกิจ 4 ด้าน มีด้านแรกความหลากหลายของพืช ด้านที่สองน้ำท่าที่เพิ่มขึ้นในช่วงไม่มีฝน ด้านที่สามการรักษาหน้าดิน ความขุ่นของกระแสน้ำ ด้านที่สี่ผลผลิตการเกษตรและไม้

เรื่องที่สาม ติดตามประเมินความเสี่ยงด้านผลิตผล อากาศและฝนและภัยพิบัติที่ลดลง

จะเห็นได้ว่าแนวคิดทั้งหมดนี้มาจากพระราชดำริในหลวงรัชกาลที่ 9 ทั้งเรื่อง คิดแมคโครทำไมโครเข้าใจเข้าถึงพัฒนาและเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่จะลดความเสี่ยงของประเทศสร้างความมั่นคงนำประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน